

Maritta Pohls, julkaistu Kalevalaisten Naisten Pirta –lehdessä 2008

Yhdessä

Naisten yhteistyö on ollut olennainen osa suomalaista yhteiskuntaa. Naiset ovat olleet mukana kaikissa dramaattisissa käänteissä samoin kuin pitkissä rauhallisissa prosesseissa. On tehty työtä naisten kesken ja yhdessä miesten kanssa. Naisten järjestötoiminta on muuttanut ja rakentanut koko yhteiskuntaa ja samalla se on muovannut naisten omaa elämää ja naisten roolia yhteiskunnassa.

Mistä se alkoi?

Luokkien ja yhteisöjen rajat ylittävä yhteistyö alkoi 1700-luvun lopulla herätysliikkeistä. Suomessa kaiken alku ja juuri oli kalantilainen piikatyttö Liisa Eerikintytär, joka sai pyhäinpäivän aikaan 1756 paimenessa ollessaan näyn synnillisestä elämästä ja sen helvetillisistä seurauksista. Tästä Liisan kokemuksesta alkoi yli Suomen pyyhkinyt herätysten sarja. Sarja, joka on edelleen vahvasti elinvoimainen.

Henkilökohtaisesta synnintunnosta oli monia muitakin seurauksia. Niistä yksi olivat 1800-luvulla perustetut erilaiset hyväntekeväisyysyhdistykset, rouvasväenseurat tai uskonnolliset yhdistykset, joita syntyi joka ikiseen Suomen kaupunkiin ja moniin kirkonkyltiin. Näissä yhdistyksissä synnintunto ja toivo pelastuksesta kääntyi aktiiviseksi toiminnaksi.

Annetaan nuoren Katri Bergholmin kuvata yhdenlaista hyväntekeväisyystyötä:

”Jottei tämä rippikoulu-aika menisi vain tunnehuumaukseen, päätimme, Elsa Cleve ja minä, että ottaisimme hoitoomme muutamia Helsingin köyhiä perheitä. Me kävimme kysymässä neuvoa ja osoitteita Kaupunkilähetyksestä ja saimmekin kolme perhettä hoidettavaksemme. Varsinkin yksi perhe Pursimiehenkadulla tuli minulle kovin läheiseksi. Siellä oli mm. pieni poika, Jalmari, jolle pikkuveljeni puvut sopivat aivan erinomaisen hyvin. Sain kantaa niitä sinne, samoin vaatteita perheen muillekin jäsenille.”

Suomalaista kansakuntaa luomassa

Katri ja Elsa kulkivat auttamassa. Jotkut ompelivat ja järjestivät myyjäisiä. Jotkut keräsivät varoja lähetystyöhön, toiset vankilähetykseen toiset ”mustaan Afrikkaan”. Alavuden kirkkoherran tytär **Ottilia Stenbäck** oli suuntautunut toisin. Hän perusti 1870-luvun puolivälissä sivistysseuran, josta kertoo näin:

”Päätettiin kokoontua koululle kaksi kertaa kuukaudessa yhteiseksi hyväksi ja huviksi. Luetaan, keskustellaan, lauletaan ja leikitään. Säännöt tehdään vasta ensi iltaseurassa: silloin pitäisi jäsenistä jokaisella olla niihin ehdotus, joista paras sitten hyväksyttäisiin. Pieni jäsenmaksu määrättiin jo jokaiselle, sillä estääksemme ihmisiä pelkästä uteliaisuudesta taikka ivalle sille tulemasta. Ehkäpä tämä pieni seura vähitellen muodostuu suuren valistusseuran filiaaliksi”.

Ottilia Stenbäckin ja hänen muunkin perhekuntansa sivistyshankkeet saivat vastakaikua Pohjanmaalla, mutta tärkeimmän elämäntyönsä Stenbäck teki Helsingin suomalaisen tyttökoulun ja jatko-opiston johtajana.

Suomalaista kansakuntaa luotiin myös Suoma Selinin tavalla.

”Meillä on täällä ollut päiväjärjestyksessä kesäiset kansanvalistushommat. Kovasti ruvetaan nyt tyrkyttämään oppia ja sivistystä kansan kerroksiin --- ja lähetetään ylioppilaita saarnaamaan ympäri maita. --- Minun täytyy kulkea ristiin rastiin koko Ikaalinen ja persoonallisesti seurustella kansan kanssa ja siten tutustua heidän oloihinsa ja käsityskantaansa samalla selitellen heille tärkeimpiä yhteiskunnallisia olojamme ja niiden kehitystä.”

Opettaja Olga Oinola puolestaan kulki yhdessä kollegansa Selma Hirnin kanssa Raja-Karjalassa ”asumattomia seutuja soiden ja salojen poikki, jossa tuskin ennen pääkaupunkilaisen naisen askel oli maata koskettanut”. Oinola ja Hirn kiersivät Karjalaa monien muiden lailla tarkoituksenaan herättää kansaa tajuamaan, että he olivat suomalaisia ja että heillä oli suomalaisten oikeudet.

Sortovuosien alussa, vuoden 1899 postimanifestista lähtien, naiset osoittivat mieltään pukeutumalla surupukuun. ”Jos yliopiston juhlasalissa pidetyissä konserteissa näki jonkun kirjavassa puvussa tai hatussa, voi olla varma siitä, että hän oli ulkomaalainen”, kertoi yksi naiskagaalin jäsen Thekla Hultin. Hultin oli yksi niistä 19 naisesta, jotka valittiin 1907

Suomen ensimmäiseen yleisillä ja yhtäläisillä vaaleilla valittuun eduskuntaan. Toinen eduskuntaan valittu oli kuortanelainen Eveliina Aja-Kulju, jonka yhteiskunnallisen herätyksen alkujuuret olivat Otilia Stenbäckin sivistysseurassa.

1900-luvun alun moderni nainen

Minna Canth kritisoi 1800-luvulla sitä, että ”naisen henki samoin kuin ruumiskin puristetaan rautaisiin kureumiin”. Kasvatus koetti Canthin mielestä tukahduttaa tytöissä kaiken luonnollisuuden, kirjoitti Canth. ”Omiaan se kasvatus on ollut valmistamaan orjalle orjan sielua.”

Opettaja Elin Kallion vuonna 1876 perustama Pohjoismaiden ensimmäinen naisvoimisteluseura Gymnastikföreningen för fruntimmer i Helsingfors (Helsingin naisvoimisteluyhdistys) pyrki päinvastaiseen. Perustajien tunnuksessa suomalaisuusaate yhtyi ruumiinkulttuuriin. Se kuului suomennettuna näin: ”Isänmaan hyväksi, kanssaihmissen parhaaksi, menestystä voimistelulle!”

Elli Björkstén on toinen suomalaisen naisliikunnan suurista nimistä. Hänelle liikunta merkitsi myös vapautumista perinteisen naisen roolista ja yhdessäoloa toisten naisten kanssa.

”Luentojen ja oppituntien lisäksi pidettiin muutenkin yhtä. Oli rekiretkiä ja muita retkiä Alppiharjulle ja Oulunkylään, ja keväisessä Helsingissä melottiin kanootilla Töölönlahdella tai tavattiin hyväntekeväisyysjuhlissa. Usein pistäydyttiin tuohon aikaan modernina pidetyssä Lofströmin konditoriassa, jossa jopa olutpullo voi olla pöydällä. --- Me olimme iloisia tyttöjä, jotka vain hymyilimme entisajan tavoille.”

Annetaan dosentti Elsa Enäjärvi-Haavion kertoa, mihin naiset olivat 1920-lukuun mennessä päässeet sekä yhteistyössä miesten kanssa, mutta monissa asioissa myös itsepintaisesti taistellen omien oikeuksiensa puolesta.

”Akateeminen nainenhan ei enää nykyään merkitse sitä hirviötä, mikä luotiin hänen tyyppikseen viisikymmentä vuotta sitten. Nykyajan akateeminen nainen ei ole enää mikään uranuurtaja, poikkeusihminen, profeetoille välttämättömine poikkeuksellisine elintapoineen ja vaateparsineen. Samoin kuin maailma on ottanut ja sen täytynyt ottaa vastaan ajatteleva ja opiskeleva nainen, samoin on tämä uusi naistyyppe itse astunut ajan tasalle. Se on, jos tarvitaan yhtä leikkotukkainen ja lyhythameinen kuin sen kanssasisaretkin,

ruumiiltaan plastiikan ja urheilun treenaama ja puvultaan tyylikäs, ottaa savukkeen ja cocktailin, tanssii black bottomia ja blues'ta milloin haluttaa, jos on sen luonteinen.”

Ruumiillinen kureliivi oli poissa. Vai oliko sittenkään? 2000-luvun alussa me ihannoimme täydellistä vartaloa ja jumppaamme, mietimme kaloreita, imetämme rasvoja ja täytätämme toista kohtaa silikonilla.

Henkinen kureliivi kiristi vielä ainakin 1950-luvun lopussa. Saakoon rouva Aino-Inkeri Notkola-Lehesmaa kertoa:

”Minä sanoisin niin, että jos molemmat mies ja nainen, ovat kodin ulkopuolella työssä ja toisen pitää tinkiä, niin nainen on soveliaampi siihen tinkimiseen, sillä koko naisen psyyke on taipuvaisempi minun mielestäni uhrautumaan jonkun asian hyväksi kuin miehen, vahingoittumatta, päinvastoin naista hyödyttää tämmöinen uhrautuminen.”

Niinpä. Ei kai kukaan enää ajattele näin!

Yhteistyö kysyy sisua ja sietämistä

Kuinka moni tuntee Laina Westerlundin kaltaisen yhdistysnaisen? Westerlund oli työväenyhdistyksen naisosaston johtokunnan jäsen heti sen perustamisesta lähtien.

”Talolla liikkeessaan ja tuttavien tavatessaan hän aina veti käsilaukustaan jonkun keräyslistan, arpapussin tai muuta sellaista hankkiakseen rahaa järjestötoiminnalle. Kansakoulun aikoinaan käyneenä häntä oli kirjoitustaitoisena käytetty erinäisissä luottamustehtävissä, ennen kaikkea kokousten sihteerinä. Järjestöportaissa hän ei koskaan kohonnut korkealle, eikä häntä juuri valittu edustustehtäviin tai huomattaviin kunnallisiin lautakuntiin.

Haluan lainata vielä yhtä kirjoittajaa menneiltä ajoilta. Hän on nimimerkki Salama (Aili Salomaa), joka kuvaa Lotta Svärdin paikallisosaston kokouksen osanottajia osuvalla tavalla. Salaman luonnostelemat tyypit voi edelleen löytää kaikista yhteisöistä.

”Keskilattialla istuu Aloitelotta. Hänen mielessään väikkyy ajan joku uusi aate. Hän häikäisee ajatustensa rikkaudella ja hämmästyttää tekojensa äkkikäänteillä. Kuin pitkäisen nuolet välähtelevät hänen aatoksensa. Me tarvitsemme Aloitelottaa suorittaaksemme tekoja, sillä tekojen suorittamiseen tarvitaan aina syntysanojen lausujaa. Hänen henkensä kipinöitten lietsominen kuuluu Työlotalle. Syrjässä seisten hän näyttää hartain ja vakavin

mielin kuuntelevan Kokkilotan selostusta uuden kenttäkeittiön oivallisista ominaisuuksista. Työlotalla on luja luonne ja voimakas tahto. Hän on kuin simpukka, joka kuoressaan muuttaa hiekkajyvät helmiä. En-Minä-Osaa-Lotasta ja En-Uskalla-Lotasta, jotka tulevat hänen vaikutuspiiriinsä kehitty nopeasti yhdistykselle kelvollista ainesta. Mikä on hänen toimintansa salaisuus? Se sisältyy yksinkertaisiin ohjeisiin: Kunnioita työtäsi. Pane siihen koko sielusi. Työskentele koko voimallasi. Usko työn suureen arvoon, olkoon se miten halpa tahansa. Me tarvitsemme työlottaa, koska hellittämätön työ on menestyksen salaisuus.”

Naisten yhteistyöstä voisi kirjoittaa kirjan – ja toivottavasti vielä kirjoitetaankin, sillä sen kautta on synnytetty meidän suomalainen tasa-arvoinen yhteiskuntamme. Se loi pohjan suomalaiselle hyvinvointivaltiolle. Useimmat nykyisin julkisella rahoituksella hoidetut palvelut on alun perin luotu naisten vapaaehtoistyön puitteissa. Järjestötyö löytyy salsatuntiemme, ruokakomeroittemme tai perhelainsäädäntömme taustalta. Tutkimus tuottaa tietoa ja taide tekee asioita näkyviksi ja kuuluviksi, mutta yhteiskunnallinen kehitys vaatii yhteistyötä!

Sitaatit esittämisyjärjestyksessä:

Katri Bergholm, Kuultua ja elettyä. Muistelmia vuosien takaa. 1944.

Tyyni Tuulio, Otilia Stenbäck ja hänen aatemaailmansa. 1950.

Suoma Selin 16.4.1901. Suoma Selinin kokoelma. Kansallisarkisto.

Olga Oinola 12.12.1936. Parmasen kokoelma. Kansallisarkisto.

Thekla Hultin, Päiväkirjani kertoo 1899-1914 I. 1935.

Minna Canth, Naiskysymyksestä. Valvoja 1884.

Elin Kallio. Leena Laine. Julkaistu Kansallisbiografiassa 13.10.2004.

www.kansallisbiografia.fi

Gertrud Wichman, Elli Björkstén. 1965.

Ritva Sievänen-Allén, Tyttö venheessä. Elsa Enäjärvi-Haavio elämä 1901-1951. 1993.

Nyky naisen suuri pulma. Keskustelua perheenäidin kahdesta työkentästä. Toim. Maija Suova. 1959.

Sylvi-Kyllikki Kilpi, Sörnaisten tytön vaellusvuodet. Elämää 1920-luvulla. 1963.

Lotta-Svärd-lehti 2/1934.